



בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 2144/20

בג"ץ 2145/20

בג"ץ 2169/20

בג"ץ 2171/20

בג"ץ 2175/20

בג"ץ 2252/20

לפני :

כבוד הנשיאה א' חיות
כבוד המשנה לנשיאה ח' מלצר
כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט ע' פוגלמן
כבוד השופט י' עמית

העותרת בבג"ץ 2144/20
ובבג"ץ 2252/20 : התנועה למען איכות השלטון בישראל

העותרת בבג"ץ 2145/20 : עמותת "חוזה חדש"

העותרת בבג"ץ 2169/20 : העמותה לדמוקרטיה מתקדמת

העותרים בבג"ץ 2171/20 : 1. סיעת כחול לבן
2. חבר הכנסת אברהם ניסנקורן
3. סיעת העבודה-מרצ

העותרים בבג"ץ 2175/20 : 1. ישראל ביתנו
2. חבר הכנסת עודד פורר

נגד

המשיבים בבג"ץ 2144/20 : 1. יושב ראש הכנסת
2. הכנסת
3. היועץ המשפטי לכנסת
4. סיעת הליכוד

המשיבים בבג"ץ 2145/20 : 1. יושב ראש הכנסת
2. היועץ המשפטי לכנסת
3. היועץ המשפטי לממשלה
4. ממשלת ישראל ה-34
5. סיעת הליכוד

המשיבים בבג"ץ 2169/20 : 1. יושב ראש הכנסת

2. סיעת הליכוד

המשיבים בבג"ץ 2171/20 :
 1. יושב ראש הכנסת
 2. הכנסת
 3. סיעת הליכוד

המשיבים בבג"ץ 2175/20 :
 1. יושב ראש הכנסת
 2. הכנסת
 3. היועץ המשפטי לכנסת
 4. סיעת הליכוד

המשיבים בבג"ץ 2252/20 :
 1. יושב ראש הכנסת
 2. הכנסת
 3. היועץ המשפטי לכנסת
 4. היועץ המשפטי לממשלה

בקשה לפי פקודת ביזיון בית המשפט בבג"ץ 2145/20
 ועתירה למתן צו על תנאי בבג"ץ 2252/20

תאריך הישיבה : כ"ט באדר התש"ף (25.3.2020)

בשם העותרת
 בבג"ץ 2144/20 ובבג"ץ
 : 2252/20

עו"ד אליעד שרגא ; עו"ד תומר נאור ;
 עו"ד הידי נגב

בשם העותרת בבג"ץ
 : 2145/20

עו"ד יובל יועז ; עו"ד דורון ברקת

בשם העותרת בבג"ץ
 : 2169/20

עו"ד יפעת סולל

בשם העותרים
 בבג"ץ 2171/20 :

עו"ד שמעון בראון ; עו"ד ערן מרינברג ; עו"ד
 עמרי שגב

בשם העותרים בבג"ץ
 : 2175/20

עו"ד איתן הברמן ; עו"ד מישל נגר

בשם המשיבים 3-1 בבג"ץ
 : 2144/20

עו"ד אייל ינון

בשם המשיבים 4-3 בבג"ץ
 : 2145/20

עו"ד נחי בן-אור

פסק דין והחלטה

הנשיאה א' חיות:

1. בפסק הדין החלקי שניתן על ידנו ביום 23.3.2020 בחמש מן העתירות שבכותרת החלטנו ליתן צו מוחלט המורה למשיב 1, יו"ר הכנסת בפועל "לכנס את מליאת הכנסת בהקדם האפשרי לצורך בחירת יו"ר קבוע לכנסת ה-23, ולא יאוחר מיום רביעי, 25.3.2020".

2. היום – 25.3.2020 – בשעה 11:00, בפתח ישיבת מליאת הכנסת, הודיע המשיב 1 כי הוא מתפטר מתפקידו ונעל את הישיבה. בעקבות מהלך זה הודיענו היועץ המשפטי לכנסת כי מסר למשיב 1 שעל-פי סעיף 5(א)(2) לתקנון הכנסת, כהונתו נפסקת כעבור 48 שעות לאחר שכתב ההתפטרות הונח על שולחן הכנסת או נמסר למזכיר הכנסת. היועץ המשפטי לכנסת הוסיף וציין בהודעתו שמסר ליו"ר הכנסת כי "אין בהתפטרותו בעת הזו כדי להשליך על החובה לקיים את צו בית המשפט...", וכי "יו"ר הכנסת הודיע ליועץ המשפטי לכנסת כי אין בכוונתו להעלות את נושא בחירת יו"ר קבוע לכנסת ה-23 על סדר יומה של מליאת הכנסת היום".

בהתנהלותו זו הפר יו"ר הכנסת את הצו המוחלט כאמור בפסק הדין.

3. העותרת בבג"ץ 2145/20 הגישה בקשה לפי פקודת ביזיון בית המשפט, ובה עתרה לאכוף את קיום פסק הדין החלקי וליתן לצורך זה כל סעד שימצא בית המשפט לנכון (להלן: בקשת הביזיון). העותרים בבג"ץ 2171/20 ובבג"ץ 2169/20 הצטרפו לבקשה זו. ואילו העותרת בבג"ץ 2144/20, הגישה עתירה חדשה (בג"ץ 2252/20 – להלן: העתירה החדשה) למתן סעד הצהרתי הקובע כי נוכח התנהלותו של יו"ר הכנסת והפרת הצו על ידו, כהונתו פקעה לאלתר וכי במצב הדברים שנוצר אין תחולה לסעיף 5(א)(2) לתקנון הכנסת. כמו כן נתבקש בית המשפט להצהיר כי ותיק חברי הכנסת ימונה כיו"ר הכנסת עד לבחירת יו"ר קבוע ומליאת הכנסת תכונס עוד היום לשם דיון בבחירת יו"ר קבוע. בהחלטות שניתנו לאחר הגשת בקשת הביזיון והעתירה החדשה נתבקשו הצדדים בכל העתירות להגיש את תגובתם להליכים אלה ולאחר היאסף התגובות שנתקבלו (למעט סיעת הליכוד, המשיבה 4 בבג"ץ 2144/20 שבחרה שלא להגיב) קבענו דיון דחוף בבקשת הביזיון ובעתירה החדשה והוא התקיים הערב בשעה 20:00. כל הצדדים התייצבו לדיון למעט המשיב 1 אשר הודיע באמצעות היועץ המשפטי לכנסת כי הוא מבקש להסתפק בתגובה הכתובה שהוגשה על ידו, ולמעט סיעת הליכוד, אשר בא-

כוחה, עו"ד הלוי, אשר הודיע כי קיבל הודעה טלפונית על הדיון בסביבות השעה 18:30 וכי בלוח הזמנים שנקבע ובשים לב למקום שהייתו בעת קבלת ההודעה לא יעלה בידו להגיע לדיון. המשיבים בעתירה החדשה הסכימו שהדיון בה יתקיים כאילו הוצא צו על תנאי.

4. כיבוד שלטון החוק הוא יסוד המסד בכל משטר דמוקרטי והוא נבחן, בין היתר, בציות להחלטות וצווים שיפוטיים. חובת ציות זו מוטלת על הציבור כולו ורשויות השלטון אף הן אינן פטורות ממנה. אדרבא, על רשויות אלה מוטלת חובה כפולה ומכופלת לציות להחלטות ולצווים שיפוטיים והמשפט הישראלי, על מכלול ההסדרים הקבועים בו בהקשר זה, אימץ את הגישה הרווחת במשפט המקובל המייחסת חזקת הגינות לרשויות השלטון. ההנחה שביסוד חזקה זו היא כי פסק דין שניתן נגד המדינה יקוים כדבעי (אורי אהרונסון "אי-קיום החלטות בג"ץ ככשל מוסדי: הצעה למודל של אכיפה שיפוטית" משפט ועסקים יט 1271, 1285 (2016)). על הסכנות הטמונות באי-קיום צווים שיפוטיים על ידי רשויות השלטון כבר עמד בית משפט זה בצינינו:

"מדינה שבה רשות שלטונית נוטלת את החוק לידיה - ברצותה, מקיימת צו שיפוטי שניתן נגדה, וברצותה מתעלמת ממנו, היא מדינה שנזרעים בה זרעי פורענות ואנרכיה, ומתפתחת בה תרבות מסוכנת של שלטון כח ושרירות. רשות שלטונית היא נאמן הציבור, אשר "משלה אין לה ולא כלום" (בג"ץ 142/70 שפירא נ' הוועד המחוזי של לשכת עורכי הדין, פ"ד כה(1) 325, 331 (1971)). ככזו, היא אמורה לשמש אות ומופת לכיבוד החוק ושלטון החוק. עיני הציבור נשואות לרשויות השלטון ולנושאי המשרה בהן. כיבוד ערכי החוק והמשפט, ופיתוח מסורת של הגנה על ערכי שלטון החוק מושפעים מהתנהגותם. אי קיום הדין, ואי ציות לפסקי דין על ידי רשות שלטונית טומנים בחובם פגיעה ערכית עמוקה לא רק בתשתית הפורמלית של סדרי השלטון והמשטר, אלא גם בליבה של המסורת ותרבות השלטון הראויה, המשמשים דוגמא ומופת להתנהגות הראויה של הפרט בחברה" (בג"ץ 4805/07 המרכז לפלורליזם יהודי-התנועה ליהדות מתקדמת בישראל נ' משרד החינוך, פ"ד סב(4) 571, 602-603 (2008)).

אכן, ידענו בעבר מקרים שבהם רשויות השלטון "גררו רגליים" בקיום צווי בית משפט וכן מקרים שבהם לא מילאו אחר צווים אלה בשל טענות לקושי ביישומם או באכיפתם או בשל הצורך בהתארגנות. אך מעולם עד היום לא אירע בדברי ימי המדינה שגורם שלטוני סירב בריש גלי ובהתרסה לקיים צו שיפוטי באומרו כי צו מצפוננו אינו מאפשר לו לקיים את פסק הדין. כך בחר לנהוג המשיב 1, שהינו אחד מסמלי השלטון

(הגם שלעת הזו הוא מכהן בתפקידו מכוח דין הרציפות ובלא שנבחר לתפקיד), והפגיעה שגרם בהתנהגותו זו לאינטרס הציבורי בהבטחת שלטון החוק ובקיום פסקי דין וצווי בית משפט – אין שיעור לחומרתה. אם כך נוהג בעל השררה, מדוע ינהג אחרת האזרח מן השורה? (ראו והשוו: בג"ץ 4742/97 סיעת מר"צ בעיריית ירושלים נ' השר לענייני דתות, פסקה 6 (15.12.1998)). ושאלה זו מהדהדת במלוא העוצמה בייחוד בימים הקשים הללו אשר בהם אנו מתמודדים עם התפרצות מגיפת נגיף הקורונה, והאזרחים נדרשים לציית להוראות ולמגבלות חסרות תקדים המוטלות עליהם, בין היתר, מכוח תקנות שעת חירום.

5. זהו מצב דברים שאין להשלים עמו ובמקום שבו מדובר בפגיעה חסרת תקדים בשלטון החוק, נדרשים סעדים חסרי תקדים. במהלך הדיון שהתקיים בפנינו היום ציין היועץ המשפטי לכנסת כי המחוקק וכן מתקיני תקנון הכנסת לא חזו ולא צפו מצב דברים כגון זה שנוצר בעקבות התפטרותו של המשיב 1, בייחוד בהיעדר סגן שימלא את מקומו. הוא הציג מתווה אפשרי ולפיו הלאקונה הקיימת בהקשר זה בסעיף 20א(ג) לחוק יסוד: הכנסת וכן בתקנון הכנסת תושלם באופן שבית משפט זה יעשה שימוש בסמכות הנתונה לו בסעיף 15 לחוק יסוד: השפיטה ויורה כי על מנת להבטיח את קיום פסק הדין מיום 23.3.2020 תוקנה לוותיק חברי הכנסת סמכות תחומה ומוגדרת כדלקמן:

- (1) לפנות לוועדה המסדרת לפי סעיף 19 לתקנון הכנסת על מנת לכנס את מליאת הכנסת מחר, יום ה' 26.3.2020, אף שיום זה איננו נמנה עם הימים שבהם היא מתכנסת על פי התקנון;
- (2) לקבוע את סדר היום של אותה ישיבה לפי סעיף 25 לתקנון הכנסת ולכלול בו את ההצעה לבחירת יו"ר קבוע לכנסת;
- (3) לנהל את אותה הישיבה.

כל הצדדים לדיון נתנו את הסכמתם למתווה המוצע.

6. היועץ המשפטי לכנסת הוסיף וציין כי לקראת הדיון שהתקיים בפנינו הוא בא בדברים עם חבר הכנסת עמיר פרץ שהינו ותיק חברי הכנסת, אשר נתן הסכמתו לפעול בהתאם למתווה האמור ככל שייקבע, ואישר זאת בפנינו גם עו"ד שגב המייצג את סיעת העבודה-מרץ בבג"ץ 2171/20.

7. אשר על כן, ניתן בזאת על ידינו צו כאמור בסעיף 5 לעיל, ולמען הסר ספק נדגיש כי צו זה יעמוד בתוקפו גם אם יחליט המשיב 1 לחזור בו מהתפטרותו.

ניתנה היום, כ"ט באדר התש"ף (25.3.2020).

ש ו פ ט

המשנה לנשיאה

ה נ ש י א ה

ש ו פ ט

ש ו פ ט